

Lo Catalanista

Setmanari defensor dels interessos morals y materials de Catalunya

La correspondencia al Director. | Los originals no 's tornan.

DIRECCIÓ, REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Calderón, 36.

Representació Administrativa á Barcelona

Llibreria de Alvar Verdaguer Rambla Mitj, 5

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Sabadell. 2 rals al mes.

Fora. 8 " trimestre.

Un número sol. 0'20 ptes.

Anuncis á preus convencionals.

OBRAS NOVAS DE MOSSEN JACINTO VERDAGUER

San Francesch.—Jesús infant.
Flors del Calvari

De venda en las principals llibrerías.

BANCH DE SABADELL

Pren á descuento y negociació cupons Interior, Exterior,
Amortisable y Billets Hipotecaris Isla de Caba, venciments co-
rrents.

Horas de despatx: de 9 á 12 matí, tots los dias feyners.

Gran Café y Restaurant Colon.-Barcelona

Cuberts á 2'50 ptas á escullir 3 plats de la carta (ó 4 sense
escullir), 3 postres, pa y vi.

També s'atmeten abonos á preus ventatjosos. Servey es-
meradíssim. Concert totas las nits per un QUINTETO.

L' HOSPITAL NOU

IV

Avans d' entrar de plé en lo desentrotlle de tot lo que 'ns hem proposat dir respecte de l' inconveniència de construhir un nou Hospital y conforme diguerem en l' article últim, posarém avuy á la consideració de nostres estimats lectors, encara que de la manera més concisa possible, l' estat deplorable de nostra Presó pública y del que 'n deduhirém, com ne deduhiría qualsevol que l' assumpto estudihi ab la deguda atenció, la necessitat immediata é ineludible de construhir un edifici-exprofés, que sigui digne del fi á que 's destini y molt més encara, de la ciutat qu' ha de comptarlo com a un de sos més importants edificis públichs.

Pensant á voltas sobre la qüestió de la presó del Partit nos ha cridat molt l' atenció, l' considerar los esforços que 's feren pera conseguir l' instal·lació en eixa ciutat del Jutjat de Primera Instància y las festas públicas ab que 's solemnisá lo Real Decret que l' autorisava; festas que demostraren per complert ab quant agrado rebia Sabadell aqueixa mostra de deferència esdevinguda de las esferas gubernativas, y que si be 's mira, mes que deferència fou un acte de justícia; per quant, á la importancia sempre creixent de nostra ciutat, li esqueya molt be l' esser cap del partit judicial. Pero, fos que l' esperit sabadellench sigui-impressionable y sols de moment, ó be que 'ns entreguém freqüentment á una indolencia en cert modo culpable, lo cas es que aquell entusiasme pera la creació de nostre Jutjat y aqueixa satisfacció que 's llegia 'n los semblants de tots los verda-ders aymadors de nostra terra, no duraren mes qu' un instant y sembla, al menys en la apariència, que ningú s' ha recordat de res mes; essent aixís que una volta establert lo Jutjat, era natural pensar que 's feya indispensable tenir presó, y no presó qualsevol, sino un establiment en consonancia ab las necessitats de la época, adequat á la manera com avuy se pensa respecte del modern sistema penitenciari y conforme reclama la Higiene que may per res, y menys en aqueix ordre de cosas, deuria esser desatesa. Compreném que s' adoptés pera presó interina l' edifici que en la actualitat serveix pera tal, mentres se trevalla-

va y 's disposavan las cosas pera construir á la major brevetat possible l' edifici corresponent pera presó del Partit. Mes per desgracia no ha sigut aixís, y tan estém ara com dotze anys enrera, essent la presó actual una nota discordant pera Sabadell; molt més encare, perque instalat lo Jutjat en siti molt decent, cap foraster se creurá que una de las suas dependencias, sino la mes important, tal volta la mes necessaria, reuneixi tan péssimas condicions; al mateix temps qu' instalada en un edifici que á bon segur no hi ha cap sabadellench que de veras estimi á sa aymada terra, no ho tingui per una verdadera profanació. Aquest es l' efecte que sempre 'ns ha fet á nosaltres y molts, moltíssims, son de la mateixa opinió. Tots los que comptém ja alguns anys, recordém haver fet allí la primera comunió, tením present que nostres estimats mestres, los Rvnts. PP. Escolapis, allí era ahont al fi de curs nos presentavan á exámens, pera donar mostra, devant de Sabadell enter, dels fruits que produhía la Escola Pía després d' infatigables trevalls, y per últim, no hi ha entre 'ls nats d' eixa ciutat, qui no hi tingui un recort ó altre, essent per aquest motiu cosa repugnant á totas horas, veurer lo mes hermós edifici que tením aquí convertit en presó.

Y no para aquí la mes negra, tot hi teninhi per molt lo que acabém de dir. En el terreno humanitari, higiénich y moral, constituheix una verdadera calamitat. No ho dihéu precisament nosaltres: podria tal volta creurers que parlém ab apassionament. Un coneixedor *de visu* de nostra presó y entés en aquesta materia, ha tingut á be manifestarnos per medi d' una série de documents que tením á la vista, lo concepte que l' hi mereix l' actual presó del Partit Judicial de Sabadell, y diu aixís: «Anys fa que la maternal Higiene plora sens consol sobre las condicions de salubritat de nostra presó del Partit».

«Son tan escassas qu' únicament se refereixen á la netedat dels departaments, en quant á lo demés que no sigui de l' incumbencia de son quefe, senyor Guillén, es detestable. Basta advertir que está situada dita presó en lo punt mes céntrich de la ciutat; que 's trova al nivell del pis de la via pública, lo que la manté fosca y humida; que compta son sols ab un pati, y aquest mesquí, de parets altas, enrejolat y ab orientació casi al N; que no disposa de celdas ni departaments pera menors de

edat y que aqueixos han de viurer entre 'ls majors de son sexe respectiv, inconveniència respecte de la qual es excusat tot comentari; que, apart los calabossos pera comunicats y que poden aplicarse á castichs en cas necessari, los homens sols disposan de dos dels sobredits departaments de capacitat insuficient, en los que l'aire es renova mes incompletament encare que 'l personal alli reclós, y lo sol no tributa ni ab la mes ínfima part d' un de sos innumerables raigs, en concepte de *contribució directa*; que no's dispensa á la família penal cap instrucció alguna, ni 's dedica á treball de cap mena; que á duras penas poden los pressos oir missa en l' altar major de la que fou iglesia, la qu' avuy serveix de passeig quant no exerceix de gegantesch calabosso; que careix en absolut de *enfermeria*, que per consegüent, apesar de que en lo ram de medicaments res escasseja, la falta mencionada conspira generalment contra la benèfica acció d' aquestos, no obstant los esforços y assiduitat del distingit metje encarregat de l' assistència als pressos malalts don N. W. Mundet; que pera l'alimentació per persona dels mateixos sols se disposa d' uns quants céntims, essent per lo tant representada per un ranxo de qual indigestió sia Deu servit deslliurarnos; y finalment que després de tants *qués*, be 's veu quina presó es la de nostre Partit, quinas condicions higiénicas l' adornan y quin altre recurs l' hi queda á la maternal Higiene que no sigui 'l de continuar plorant y plorant sens fi y sens consol son trist abandono.

De ma mestra 'ns sembla lo que acabém de referir y á lo que no 'ns hi atrevim pas á ferhi cap altre comentari, que no sia 'l de fer present als partidaris del nou Hospital, que lo que mes importa es aixecar de nova planta l' edifici objecte del article d' avuy; que si estiman de veras al pròxim, y mes si aquest es desgraciat, poden fer un gran be á Sabadell influint pera que 's construexi la nova presó, é influint també, pera que la actual se destini á altres fins mes profitosos; obrint novament al cult l' antiga Iglesia de P. P. Escolapis, ó be destinantla á museu ó á biblioteca pública, venent l' edifici, per supost. Si aixís ho fessen, creyém que Deu primer y Sabadell després, los premiarían tan desinteressats serveys.

LO BATXILLER DE VALRÀ.

SECCIÓ POLÍTICA

Com ja preveïam en lo número passat, lo general Martínez Campos ha sigut destituït, mes ó menos cubertament, del càrrech de general en jefe del exercit de Cuba, quedant triomfants en la lluita, baixa y rastrera contra ell empresa, los diaris madrilenys de gran circulació y 'ls dos partits titulats mes espanyols de la gran Antilla.

Per avuy la victima d' aqueixa trama, totxa y ridícula, tan tontament calificada de patriòtica per los mateixos interessats ha sigut en Martínez Campos.

¡Deu vullgui que mes tart no 'n surtin duas mes que avuy tal vegada no vislumbra la gent pacífica que ab son indiferentisme tot ho tolera! Espanya y Cuba.

Las duas entitats que mes intereses representan en la fatídica lluita y las duas que realment, menos art ni part, tenen en las actuals trifurgas.

Los diaris dels cinch cèntims queixosos d'en Martínez Campos per la serietat ab que obra sempre en aquets cassos, de la poca mortandat d' aquesta guerra que no permet la industria luerativa dels *extraordinarios* y sobre tot del desitj manifest del general en jefe d' acabar la guerra de diferent manera que 'ls *guerreros* de redacció somian pel compte que 'ls te l' allargo y las desgracias, no han parat un sol dia desde que vegren que 'l plan se 'ls frustrava, insinuant, escarnint y rebaixant la conducta y procediments de 'n Martínez Campos, fins á conseguir corti 'l que costi, sa caiguda.

Los partits constitucionals de Cuba, amos y senyors en son estúpit caciquisme, de las vidas é hisendas de la Isla, engelosits de la afectuositat del general en jefe ab lo partit autonomista com si aquest portés en lo front lo sello del oprobí, comprenent ja un bon xich tart que ab en Martínez Campos al frente, corrian 'l perill de perdre la omnipotencia que fins avuy los hi ha sigut tolerada y sobre tot temerosos de las consecuencias que per ells pogués portar l' autonomia cubana havent sigut, com realment es aixís, los principals culpables dels escandols qu' allí regnan ab sa complicitat interessada y los constants enemics y despreciadors de la rassa de color pera la qual tota separació ha sigut petita y tot despreci ben notori y manifest, no cal dir si han fet mans y mànegas pera conseguir 'l relevo de 'n Martínez Campos qu' indubtablement ab son sentit comú y sa imparcialitat reconeguda los feya molta sombra y massa nosa.

Uns y altres, han obtingut tot quant desitjavan; la sortida de 'n Martínez Campos, amic de la pau per medi de concessions polítiques, y 'l nomenament de 'n Weyler amic de la guerra y disposat segons diuen, á sostenirla ab tota severitat y sens contemplacions de cap mena.

¡Que hi fa que al saber tal cambi en la Habana lo sobressalt invadeixi á moltes famílies y 's prepari á fugir á altres pahissos!

Ab la nota de separatistas concedida ab sa proverbial lleugeresa, surtirán del mal pas motejant á las famílies que tal cosa intentan.

¡Que hi fa que 'ls insurrectos mes exaltats, los que no somian mes que ab la independència de Cuba, s' alegrin del cambi y ho demostrin de manera tan palpable!

Ab quatre vulgaritats, y altrás tantas exclamacions de bandolers y assassins quedaran tan fresquets com si tot fos cosa de comedia.

Disfrutin lo goig de la victoria los polítics constitucionals de Cuba y 'ls diaris de gran circulació d' Espanya.

Ab sas conveniencias particulars y ab sos imtemperancias, han allunyat per molt

temps sino impossibilitat per sempre la implantació de la autonomia com a medi de pau y concordia entre Espanya y la Isla de Cuba

Realment avuy, gracias á la admosfera creada, no hi ha mes dilemma que la conservació de la Isla, ab igualtat de condicions que s' ha tingut fins ara, ó sa perdua total y definitiva.

Es a dir, la continuació dels escàndols, abusos, injusticias y concupiscencias que en sa historia 's registren ó quedarnos sense 'l comerç, sense relacions, sense 'l tràfic y deixanhi sols 'l trist y denigraut recort que de la colonisació espanyola ne guardan las Americas.

Lo general Martínez Campos una volta entregat lo mando, ha fet declaracions que descobreixen palpablement lo que passa á Cuba, al mateix temps que 'l bon sentit ab que reconeix la realitat de lo que 'l volta.

Entre altrás cosas diu lo següent:

«Me indigna la felonía de los partidos, que después de ofrecirme su apoyo, se han conducido conmigo de ese modo. Lo que sucede no hubiera ocurrido si se tratase de una provincia peninsular; pero aquí se estiman sostenes y garantías de la patria, y eso les crea una situación especialísima é impone á los demás ciertos miramientos. Debieran tener presente que si no cambian de sistema, se confirmará una vez más el apotegma histórico de que España ha perdido el dominio de América por culpa de los españoles.»

¡Y tal si 's confirmará l' apotegma històric!

L' orgull castellà ha sigut sempre 'l mateix y no hi ha manera de que 's modifiqui.

¡Be 'n va portar de territoris á Espanya la Corona de Aragó! tots s' han perdut per las mateixas causas.

Quedan no mes dels bens comunals de las duas branca, lo qu' avuy està en litigi y las islas Filipinas.

Si 'n Martínez Campos viu molt temps encara, veurá com se perden las últimas engrunas d' un imperi tant vastísim.

La hegemonia castellana ha sigut fatal no sols per las regions espanyolas, sino també per totas las possessions ultramarinas.

La guerra y 'l robo no son pas las millors tascas pera dignificar los pobles y ferlos hi estimar á la Metrópoli.

O sinó, recordis lo general Martínez Campos del lema tan simpàtic que volta pagar al poch temps de ser á Cuba.

«Pau y moralitat» deya allavors lo general en jefe; «Pau y moralitat» ha repetit durant son mando.

Y l' han fet caure ignominiosament sense reparar l' alsada en que avans lo col·locaren.

¡«Pau y moralitat»!

Duas frases baydas de sentit en lo protocol de la colonisació espanyola-castellana.

Al dimitir lo duch de Tetuan la cartera d' Estat ab motiu de la caiguda de 'n Martínez Campos, voigüé fer lo mateix, *alegant iguals motius* lo celeberrim Navarro Reverter nostre flamant ministre d' Hisenda.

Pero al últim va determinar fer lo contrari.

Naturalment que *le hicieron consideraciones patrióticas* que etc. etc.

Resultat; que alega iguals motius pero diferente dignitat y energia.

Y aixó que segons los periódichs importava ben poch la seva permanencia al ministeri.

O sino vegis las següents ratllas:

«Tan cierto, que del relevo del caudillo de Sagunto se habla hoy en todas las lenguas de Europa, y bien puede creerse que de la salida del señor Navarro Réverter hablaban apenas los castellonenses.»

Burrango, señor diarista, burrango.

¡Que dirán d' aixó los entusiastas admiradors d' aquella llumanera proteccionista!

Y sobre tot aquells que 'l calificavan de jefe y definidor de la protecció al treball nacional.

«Apenas hablaban los castellonenses.»

¡Com si 's tractés d' un alcalde de fora!

HIDALGOS.....

Als que diuen que á Madrid no son hidalgos los recomaném que llegixin aquestas ratllas:

«*El Correo* hablando del rumor que ha circulado de que en breve saldría en la *Gaceta* la orden para que todos los empleados del Estado dejen un día de haber en favor de los campesinos cubanos que se hallan poco menos que hambrientos por las atrocidades y atropellos que han cometido los insurrectos, dice que tanto esa noticia como la de que se ha obligado al ejército de Cuba á dejar un día de haber han producido efecto deplorable.

Cree el colega que lo natural y lógico fuera que los hacendados y ricos comerciantes de Cuba que residen en las capitales de las provincias de la isla, fueran los que se cuidaran de mantener á los infelices á quienes las hordas rebeldes han dejado sin pan y sin hogar.

La Correspondencia de España asegura que mañana ó pasado aparecerá la orden en la *Gaceta*.»

¿Qué 'n pensan d' aquesta generositat y d' aquest axeribiment?

Ho diuen sense embuts: manteniuse 'ls pobres que nosaltres vos havém fet, que Cuba no la tenim mes que per anárnoshi á posar los ossos á puesto.

Es alló de la *unidad nacional* en que may hi hem cregut los catalanistas: molta unitat pera xuclarnos, la sanch, pero, en tractantse del més petit sacrifici, 'ls madrilenys plantejan resoltament lo federalisme ó la autonomia.

¡Quins exemples pera conservar aquella isla! Quin egoisme més de baixa mà pera llensar al camp de la insurrecció als que encara permaneixen á las ciutats menjantse 'ls rosegons que 'ls quedan! No, no han d' ésser los empleats, aquells que practican de debó la teoria dels tres vuyts ab ventatja, aquells que entre cigarrillo y cigarrillo llensan al

pobre que 'ls pregunta com està 'l sen expedient cada paraula que 'ls balda los que socorrin als afamats... no, i o hi tenen cap obligació ab los miserables que fugen de la desolació y de la guerra. Ells en havent cobrat la paga y en haventse gastat las estrenas de Nadal, no tenen altra obligació ab lo país: per aixó molts d' ells tenen parents diputats y mullers que 'ls asseguran l' empleo.

Segons las modernas teorías, la miséria l' han de socorre 'ls hisendats y 'ls comerciants que han perdut la meytat de la fortuna per una insurrecció nascuda del robatori dels delegats del govern.

Res més natural per la casta privilegiada de Madrid. Per una cosa ó altra s' han reservat fins ara per ells sols lo dret de menjar porch tot l' any, lo de que 'ls empleats provincians no puguin pujar may als empleos de l' Banch d' Espanya y 'l de que Espanya 'ls pagui l' aygua, 'ls divertiments y 'ls edificis.

Lo que diu *El Correo* es tot un poema: un poema quin darrer cant serà lo reembarch de las darreras tropas.

Perque aixó ja no s' pot aguantar. Un país perdut per una guerra terrible, no nascuda espontáneament, sino buscada un dia darrera l' altre per tots los medis; farsit d' empleats de tota llureya s' l' un immoral més immoral l' altre; aquella isla que á mans de qualsevol país civilisat fora un pom de flors, ab productes naturals que no tenen matador en lloch del mon, l' hem dexada á mans dels polítics disbauxadors que, un cop arruinats aquí, s' hi han anat á refer en quatre dias; l' hem tinguda sense carreteras ni camins de cap mena, y á no ésser per la iniciativa particular no s' hi hauria may sentit lo xiulet de la locomotora. Hi hem consentit lo desembarch de negradas á rahó d' unsa per cap; hi hem mercadejat ab sanch humana venent y comprant desde las planas dels diaris als pobrets de Guinea, sense que á aquellas autoritats superiors se 'ls acudís suprimir los diaris que estampavan aquellas vergonyas, y, á no haverhi hagut la darrera insurrecció, á un ministre de la Corona d' ara fa dos mesos encara li segarian los esclaus las canyas dels ingenis.

Los cubans se n' han cansat y han dit prou. Y s' ha encés allí una guerra destructora com todas las guerras civils, de la que 'ls que següen essent espanyols son los més castigats. Fugitius de las hisendas han omplert las ciutats de miserables que no abasta á mantenir la caritat dels que encara tenen alguna cosa.

Are era l' hora de que 'ls empleats, causa de todas las desventuras d' Espanya, donessen probas de desinterés. A n' ells no se 'ls crema cap hisenda perque ni 'n tenen ni 'n saben tenir; ells no perden un mercat exportador, perque mentres los regionalistas no ho tirém tot daltabaix tenen lo mercat per tot arreu; á ells no 'ls estafa cap comprador, perque 'l govern avuy per avuy encara paga, y fins molts están al saltador pera quedarse una pensió de retiro... Y no 'ls demanéu res á aquets macos d' en Dúras! No 'ls demanéu res, que 'ls *produce un efecto deplorable!* Ay Senyor! fiquéuloshi 'ls dits á la boca á aquets angelets!

Primer ja 's deya que 'ls soldats cedirían una paga pera allviar tanta miseria y cap diari de Madrit s' exclamá; are ja 's parla de tres y tampoch treuen lo Sant Cristo gros. Ja se sab que 'ls cansats fan la feyna y res més natural que aquells pobres minyons ab lo vestit trossejat, ab la fam á la boca y ab los peus malmesos, sian los que socorrin als que per miserables que 's trobin no ho son tant com ells. A n'ells ja se 'ls fa prou honor encarregantlos la pacificació de la isla pera que una nova generació d' empleats pugui seguir llevant la pell dels cubans.

Si que está ben soldada la unitat nacional! Ab campanyas com la que obra *El Correo* y ab comportaments com los dels empleats del govern farém més camí del que no sembla.

Bon profit per aquellas mausas ovelles que 'ns troban á nosaltres exagerats, que á ellas si de cas los tocará afluxar la bossa si no volen que la desesperació lleusi al camp insurrecte vint ó trenta mil homes més. Una terra com Cuba be val lo darrer sacrifici dels exportadors catalans, siquera pera que no 'ls confonguin ab los madrilenys que no 's mouhen may del antich adagi: *amichs fins als ocs, pero á la bossa no m' hi tochs*.

Si Cuba 's pert, ells ja ho tenen pensat: li dedicarán una elegia y enviarán á Filipinas y á Catalunya 'l personal que ara anava á fer la felicitat d' aquella gent. No 'ns queixarém pas de la seva hidalguia!

LITERATURA

LA DAMA NEGRA.

Mes la picada d' aquella *vespa*, com ella deya, l' havia enverinada tant que fins hi acababa la paciència. . Conegué que lo del Siset era lo que li havia fet més mal y s' aparta pera la revenja... Se 'n empasaria de casament!... Mentres fos á casa!... Mentres li quedés saliva!... Si se li aixugues la saliva s' hi feria ab signos!... Be s' explican prou els muts!... Prepará l' atach, y l' endemà mateix ja etjegaba 'ls primers disparos...

La *dama negra* feya sóls dos dias qu' havia deixat el llit... Debilitada p r a marfuga, ab prou feynas podia moures. Pera referse reseguia 'l pis tantinejant, del bras de son avió de la sastressa, que no se 'n havia deseixit encara, agafada pels ressalts dels mobles, assentantse de tant en quant y arrambantse al balcó del cel-obert al arribar la hora del sol pera rebejarse en sa llum, pera encomanarse de l' alegria, pera animorse en sas negres ulladas... Hora curta per cert, puig que 'l sol atravessaba per aquella llenca de cel, ja tombat el mit-dia, esbiaxantla com si l' empaytessen...

Se 'n adoná la Calandria, y s' amani pera la embestida...

—Siset?... Siset?...—cridá, sentintlo fressejar per alt y reparant ab la *dama negra*...—Hem anat pel llit y... sabs? entre 'l de setze y 'l de vintytres ens hem quedat...

—Ab el de vintytres!... No cal dirho...

—Veurás. . Gastas més... una mica més... es clar... Pero, tens un llit, en cambi, qu' hasta hi podréu fer las forsas!...

—Ah!... 'ls floreros ja 'ns els han dut!... Esperat un xich que te 'ls ensenyaré!... Veurás que monos!...

Y s' endinzá pels dintres tot rehellant á la finestra de la *dama negra*.

Mes la *dama negra* ja no hi era... Privada de mirar endalt per no toparse ab en Siset y d' abaixar el cap per no encararse ab sa vehina, 's despedí ab prou greu del sol, encés y retornant aquell dia com al bo de la primavera, retirantse envers la sala... 'Ls demés vehins, que, encuriosits per la Calandria, s' havían arriscat fins á la finestra, precauventse d' ésser vistos, mes calanthi be la orella, entenent hont anaba sa vehina ab aquells tráfechs del casament, s' esmunyiren dret á la cuyna...

Quan retorná ab els floreros y aprés de llambregar de cua d' ull, pel cel obert, es convencé de que no hi habia ningú, 's doná per contrariada...

—Que 't sembla, Siset?... N' has vist gayres com aquestos?... Es que valen la pena!... Perxó, m' hi han fet sé... ¡Ni un ral menos dels quatre duros!... Mes, repara... repara quinas flors!... Ni acabadas de cullir!... d'álias, gessamins, rosas, hortencias.. Quinas hortencias, eh?...—Volguent dir:—aixó son hortencias, y no aquell escanyoliment de la *dama negra*!

Y reposant els floreros sobre 'l replá de la finestra, allargá una estona més sa lletania. .

A la Tuyetas, que treya 'l cap de tant en quant, pera confirmar á son promés las ditas de sa mare, li sabia un greu que no se las escoltessen!... Com qu' s' hi sofocaba y tot!...

Al següent mitj-dia la Calandria repetí sa treta... «Que no 'ns escoltan?... Qué no s' hi paran!... repetia á la Tuyas...—Si d' enveja s' hi migran!... Ah! .. Si ab els ulls s' hi foradessin las parets, no 'n descobrirías pocas de tafaneras!... Pero, mira; que si corquin!... Are 'ls retreuré las joyas!...

Y cridá de nou á n' en Siset ab la excusa de que 'n aquell acte las hi duyan...

—Siset!... N' has fet un grá massa ab tanta pessa!... Axó es una Argenteria!... Rellojje, cadena, medalló, anells, manillas, arracadas, botons... fins la creu!... La creu si qu' 's cosa teva porque...

Un crit, eixit ningú sabé d' ahon, la deixá ab la dita á la boca:

—Be 'n gastéu prou de fanfarria!...—esclatá, sorprenent á n' en Siset, quin paper de según en aquell saynete del casori ja comensava á carregarlo.

—Has vist poca vergonya?...—esclafi la vella...

—¡Quan la guinéu no las pot habé!...—reprengué la Tuyas, encesa com un perdigot...

—Prou la senyalaria ab el dit á la marmanyera, prou; pero si no 'n té que 's peli... Ay, si la enveja 's tornés tinya...

S' abocà mes al cel-obert, y com si reconegué a l' atrevida, anà reptint, tot destapant estotxos y encarantshi:

—¿Ho veus?... El veus?... Llengua llarga!... ¡Que pagarías de tenirho! ¿Veus?... Diamants... diamants de debó... rosas de vintyun cayres... no com els teus, vinguts de Rússia... ¿Qu' hi portabas á las orelles quan te vas casar? Un enfilall de seda, com las criaturas ó arracadas d' aquellas que las premsan dins del casco pera que no 's malmetin ab els trontolls?... La méva filla no hi té d' anar com una disfressa, ho entents?... Ho entent la poca latxa?...

Mes la veu no responia... Humiliada pel despreci, agombolá 'ls estotxos entre brassos, retirantse d' una revolada...

—Ah!... anava dihent á la Tuyas... Ja 'ls feré vení set!... ¡Deixa que s' acosti 'l dial!... Lo que 's si 'ls tinch de convidar jó... Lo que 's si val mon poder!... ¡Fins la carn 'ls feré fondre!...

Y la veritat era que, ab els estirabots del casori, s' hi engreixavan sas vehinas qu' era un contento... Qui se 'n aprofitava del enreuou era la *dama negra*... Tant com mes se desconceptuavan la Calandria y la Tuyas als ulls de sas vehinas mes creixia l' ascendent d' aquella... Y era que, al tractarla, perduda ja la prevenció d' abans, la trobavan tant honesta, tant sencilla, tant bonatxona y carinyosa en mitj de sa natural serietat, serietat nascuda pel mateix caràcter de sa desgracia; tant diferenta de lo que 'ls havia ponderat sa bescantadora vehina, ab sas macabrescas exageracions, que 'ls guanyaba 'l cor totseguit.

(Continuará)

JOAN PONS Y MASSAVEU.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

CERTAMEN PERA 1896

Desitjosa aquesta Junta Directiva de donar lo major compliment als fins qu' animan al CENTRE d' estimular los estudis de la nostra patria baix qualsevol dels punts de vista senyalats en l' article primer del Reglament, ha acordat obrir un Certamen baix las següents

B A S E S

- 1.ª Lo tema designat es «Geografia de Catalunya».
- 2.ª Las obras que 's presentin al Certamen deurán forzosament esser escrites en catalá.
- 3.ª Será preferit lo treball que continga mes datos nous y d' observació propia y que millor responga á l' idea que persegueix lo Centre de popularisar lo coneixement de la nostra patria.
- 4.ª L' autor de la Geografia será nombrat soci honorari del Centre y se li farà entrega d' una medalla de ferro y or qu' en una cara portará grabat lo seu nom y en l' altra lo nostre sagell.

En cas de que 's concedeixi accésit, aquet consistirá en un diploma honorífich.

5.ª Las obras premiadas quedaran en poder del *Centre* fins dos anys després de publicada la qu' hagi sigut guanyadora del premi ofert.

La publicació d' aquesta obra la farà 'l *Centre* á despesas sevas y n' entregará 100 exemplars al autor de la mateixa.

6.ª Las obras, acompañadas d' un plech clos que continga lo nom de l' autor y un lema igual al que porti l' obra, serán entregadas á la Secretaria del *Centre*, hont se donará als seus respectius portadors un resguard de las mateixas que servirá pera que puguin ser recullidas, mitjansant la presentació d' aquet, las que no siguin premiadas.

Lo plasso pera l' admisió de las obras finirá lo dia 30 de Setembre de 1896.

Lo Certamen tindrà lloch lo dia 26 de Novembre del mateix any, XX aniversari de la fundació de la primera associació excursionista de Catalunya.

Formarán lo Jurat los següents senyors: President, D. Lluís Marian Vidal; Vocals, D. Ramon Arabia y Solanas, D. Arthur Osona y D. Cesar August Torras; Secretari, D. Jaume Massó y Torrents.

Barcelona, Desembre de 1895.—Lo *President*, Francisco de S. Maspons y Labrós.—Lo *Secretari primer*, Joseph Galbany y Parladé.

NOVAS

Segons «El Correo» de Madrid, la guerra de Cuba, encesa y alimentada per la paternal administrac ó espanyola, desde 'l mes de Mars del 95 fins al mes que som, Janer del 96, total deu mesos, ha costat als suferts —altre frase 'ls' escauria millor— espanyols la insignificant suma de 209.500.000 pessetas. A aquesta friolera cal afegirhi 50.000.000 de franchs més per lo que 'l nostre govern...—anava á dir prevaricador—ha enmatllevat al Banch de París y dels Paissos Baixos:

Are afegeixi'hi qui ho sápigat, lo que en igual perío o de temps nos costa en homes y tindrem que 'n Cánovas, fins á cert punt, es molt entés per fer calendaris. *Para sofocar la insurrección; España gastará la última gota de sangre y la última peseta.* Endevinat lo del gasto; lo de *sofocar la insurrección* per are no l' acreditará de bon Zaragozano.

Qui deuia estar sofocada de vergonya es Espanya de tolerar tanta ignominia...

—Avuy que la política ha fet una víctima en la persona del general Martínez Campos, lo general sincer y honrat que no ha volgut cedir á las bravatas patrioterias de certa prempsa que no te altra divisa que 'l *perro chico*, es molt interessant reproduhir lo següent fragment d' una carta que escrigué 'l mateix general en 21 de Juny de 1879 al mateix Cánovas que ara l' ha rellevat. La carta se refereix á la passada guerra de Cuba y fou llegida en lo Senat.

Veus aquí dit fragment que reproduhim sense més comentaris:

«Las promesas nunca cumplidas, los abusos de todos géneros, el no haber dedicado nada al ramo de Fomento, la exclusión de los naturales de todos los ramos de la Administración, y otra porción de faltas, dieron origen á la insurrección de Yara. El creer los gobiernos que aquí no había más medio que el terror y ser cuestión de dignidad no plantear las reformas hasta que no resonase un tiro, la han continuado. Por ese camino nunca hubiéramos concluido, aunque se cuaje la isla de soldados; es necesario, si no queremos arruinar á España, entrar francamente en el terreno de las libertades; yo creo que si Cuba es poco para independiente, es más que lo bastante para provincia española.

En Santiago de Cuba no ha sido posible tener inteligencia en el campo enemigo; manda allí un mulato que era arriero y hoy es general, el cual tiene una ambición inmensa, mucho valor y mucho prestigio, y bajo su ruda corteza esconde un talento natural: no ha sido posible hacer nada, contra todo lo que esperaba la Cámara y el Gobierno; no consintió ver á Máximo Gomez más que para desairarlo; ha pretendido verme para engañarme; y no es esto lo peor, sino que ha conseguido arrastrar á Vicente García, atacándole por el punto de honor; para conquistarle le ha cedido el mando.

Esta guerra no puede llamarse tal: es una caza en un clima mortífero para nosotros, es un terreno que es igual al desierto. La situación financiera es insostenible. Se creía antes que el carácter de estos habitantes no era propio para la guerra; tanto el blanco como el negro nos han demostrado lo contrario. Hoy son aguerridos, y si entre ellos no hay grandes generales, hay lo que necesitan: grandes guerrilleros.»

—La major part dels oficis rebuts per lo Consistori dels Jochs Florals en contestació dels enviats á las corporacions y entitats catalanas comunicant-l'hi sa constitució, están redactats en nostra llengua.

Nos-plau consignar aquest detall.

—L' Ajuntament de Vich aprobant l' acort de la Junta nominadora, ha acordat posar en la galería de vigatans il·lustres, lo retrato del Bisbe Casadevall. La biografia ha sigut encarregada á D. Martí Genís y Aguilar, y lo retrato al pintor D. Manel Puig.

—No havent pogut acceptar lo Consistori dels Jochs Florals lo tema proposat per l' Ajuntament de Sitges per oposarshi l' reglament de la Institució, la esmentada corporació municipal acordá concedir la rosa d' or que havia oferta á la mellor «Oda á Sitges.»

Aquest premi constará en lo cartell extraordinari.

—Lo doctor Goran Bjorkman de Stockolm, ha publicat una obra titulada *Ur spaniens Samsida Diktning* (Colecció de poesias espanyolas), contenint un bell aplech de catalanas, gallegas y castellanas traduïdas en vers al llenguatge noruech.

Las traduccions de poesias catalanas que conté la obra, son: «La cançó de la espiga» y «Cant d' Hivern», d' en Francesch Matheu; «La vaca cega», d' en Maragall; «Los companys de Sertori», de Frederich Soler; «Lo que hi ha en lo bosch», de l' Apeles Mestres; Jesús Infant y «Perque cantan las marcs», de Mossén Jacinto Verdagner; «Eix matí la enterraren», d' en Víctor Balaguer, «La mort de la monja» y Judit de Welp», de l' Angel Guimerà.

Es lo que desde temps está passant. Mentres nostres *germans* d' enllà del Ebro y fins molts de dintre Catalunya mateix malparlan y es burlian de nostra literatura que desconeixen per complert, aquesta va fent via y es estudiada per eminencias dels païssos estrangers, que l' admiran y traduhen per ferla conèixer a sos compatriotas.

Agrahim de veras al Dr. Goran Bjorkman aquest nou pas que ha fet donar a las lletres catalanas y esperém que no será aquesta la última vegada que siga traductor d' ellas.

—La Lliga de Productors del Principat de Catalunya reunida en Assamblea general, entre varis acorts, prengué 'ls següents: Nombrar *Soci de Mérit* al Excm. senyor don Pau Alzola per sos eminents travalls en pró de la producció nacional y per los especials efectuats com a digne representant de la Lliga en l' assumpto de las relacions comercials ab las Antillas.

Expedir lo següent telégrama:

«Excm. senyor President Consell ministres.—Excm. Senyor Ministre Ultramar.—Madrid.—Reunida Lliga Productors Principat Catalunya en Assamblea general acorda que sentintse ja en industria efectes guerra Cuba, pregar respectuosament V. E. se busqui compensació en mercat Filipinas, exigint desde'l moment pago en ordrets aduanas y millor realisant cambi moneda mexicana conforme projecte Caubra Comers Manila ó forma aconsellada per experiencia Puerto Rico.—President, *Zulueta*.»

—Avuy a las tres de la tarde se posará en escena en lo teatre de la Associació de Catòlics el drama en tres actes *Los Trabucayres* y la divertida pessa *La butifarra de la llibertat*.

—S' ha d'isposat l' envió a Cuba de 20.000 homes mes, que formarán la quarta expedició, y que 's compondrá dels següents batallons dels cossos que encara no tenen representació en el exèrcit de la isla que son:

Infantería; Regiment de la Reyna, Príncipe, Infante, Lealtad, Murcia, Covadonga, Garellano, Otumba, Wad-Ras, Guipúzcoa y Luzón.

Cassadors; Batallons de Madrid, Tarifa, Figueras, Ciudad Rodrigo, Alba de Tormes, Arapiles, Herena, Segorbe, Alfonso XII, Estella, Cuba, Habana y Manila.

—Los pagesos de Castella, que esperavan una bona cullita de cereals per haver nascut be las plantacions de blat y ordi, están ara tristament sorpresos per una nova plaga que ataca a las plantas, essent ja de ver-

dadera consideració los perjudicis que ha causat als sembrats. De moment se creya que era l' excés d' humitat la causa de que 's presentessin alguns cuquets blancs; pero avuy la invasió arriba á las terras de secá, y las plantas que cada dia s' assecan, son la millor prova de que la zona d' invasió de la pluga s' exten per moments. Lo cuch se posa sobre l' arrel, casi á flor de terra, y penetrant en la planta, la consumeix y mata.

—Durant l' any 1895 s' han estrenat 89 obras dramáticas catalanas. D' ellas ho han sigut 65 á Barcelona y las 24 restants á fora. De las estrenadas á Barcelona, corresponen: Romea 25, Jardí Espanyol 7, Novetats 6, Lirich 2, Circo Barcelonés 1, Societats 25. De las estrenadas á fora de Barcelona, corresponen á Gracia 3, Manresa y Sant Martí de Provensals 3, Sant Andreu de Palomar, Badalona y Vendrell 2 y Caldas de Montbuy, Sans, Vich, Reus, Malgrat, Sant Cugat del Vallés, Tarragona y Sabadell 1. Clasificadas las obras pel número d' actes, resultan 67 en un acte, 3 en dos actes y 19 en tres ó més actes. S' han estrenat 11 obras ab música compostas exprofès. Obras en vers 38, en prosa 51.

—Copiém de «La Renaixensa» de Barcelona:

«Segons noticias, lo ministre de la Guerra, general Azcárraga, tracta d' atendre las reclamacions formuladas tant enérgicament per importants corporacions y altres entitats de la nostra terra respecte al reclutament de minyons pera 'l servey militar.

Sens dupte hauria convingut que s' exigissin las responsabilitats degudas per passadas injusticias comesas, portant al servey uns 2.300 minyons més dels que debian cumplirlo. Y sens dupte tabé aixís s' hauria fet en altres païssos en que aixó d' exigir responsabilitats no sols sembla una cosa molt enrahonada sino que 's fa perque hi ha la costum de cumplir las lleys. Més, en fi, donat lo que aquí acostuma á succehir, no es poch lo conseguit cridant la atenció del Govern y fent que aquest hagi procurat esmenar los inconvenients de la ley actual pera evitar que's cometin més abusos d' aquí endevant.

Aflo que 's diu, las modificaciones introduhidas en la Ley de reclutament vigent consisteixen principalment en fer que 'ls minyons considerats inútils per los Ajuntaments deguin esser tallats per las comissions provincials y regoneguts per dos metjes, un civil y un altre militar, essent potestativa d' aquest la resolució de tot dupte que ocorri en l' esmentat regoneixement; aixís com en que, en lo cas de no esser certa la exempció alegada per un minyó y regoneguda per l' Ajuntament, se procedeixi criminalment contra un y altre, exigint á cadascú la responsabilitat en que hagi incorregut.

Tot aixó no ha de deixar de tenir algun inconvenient, y tenim la convicció de que no farà que desapareguin los majs del caciquisme. No obstant, bo es ja que 'l Govern s' hagi preocupat una mica de tan trascental cuestió, y molt convé que las Associacions que ja hi han dedicat la seva atenció segueixin estudiant cuestió tant important, influhint prop del Govern pera que dominin los millors temperaments.

Com se vulga que sia, los organisadors dels *meetings* de Sabadell y Mollet y totas las entitats que han contribuít á desvetllar una mica la opinió y á cridar la atenció del Govern poden donarse per satisfets, sens per aixó desdenyar tant important assumpto.»

—Lo passat divendres se celebraren en la parroquial Iglesia de Sant Felíu solemnes funerals en sufragi de l'ànima de la virtuosa senyora D.ª Eulària Dulcet de Griera (q. e. p. d.)

L' ampla nau de la Iglesia estava plena de gom a gom, figuranthi una lluhida representació de totes las clases socials, prova evident de las moltes simpatias qu' en vida s' havia conquistat la finada.

—En atenta circular qu' hem rebut se 'ns comunica que los acreditats tallers de construcció y reparació de màquines que fins avuy dirigia l'acreditat enginyer don Narcís Nunell, girará en lo successiu baix la rahó social de «Nunell y Folguera» segons escriptura social firmada devant del notari d' aquesta ciutat don Antoni de Paz, per los socis components don Narcís Nunell y don Manel Folguera y Durán. La firma l' usarán indistintament los dos socis.

Fem vots perque l'èxit mes feliç coroní 'ls negocis de la nova societat.

—Nostre estimat amic y compatrici don Martí Trias y Domenech, n' s' ha fet l' obsequi d' un exemplar del «Apéndice del Código Civil. fin y t del estudi y deliberacions de la Academia de Dret de Barcelona.

Nos en ocuparém ab l' extensió merescuda.

—Avuy á las 11 del dematí 's reunirá l' Ajuntament en sessió pública extraordinaria pera practicar la rectificació del allistament dels minyons concurrents al actual Reemplás, divent en dit acte fer los interessats las reclamacions que 'ls convinga aixís en quant á la exclusió de altres minyons y á la edat que s' haigi anotat á cada un.

—La junta directiva de la Lliga de Productors del Principat de Catalunya, ha quedat constituïda pera 'l present any en la següent forma.

President, don Joseph Zulueta, Vice-president 1.er don Ferran Alsina; Vice-president 2.^{on} don Ignasi Girona; Vocal Secretari 2.^{on} Lluís P. del Molino; Contador, don Joaquim Pastells; tresorer, don Francisco de P. Pons; Vocals, don Joan Costa, don Ignasi Ferrer, don Francisco Casas, don Pere Bosch y Blat, don Eduart Puig, don Manel Veiga, don Jeroni Deniel y don Vicens Gassol.

ANUNCI OFICIAL

Banch de Sabadell

La Junta de Govern d' aquesta Societat, en sessió de avuy, ha acordat senyalar lo dia 23 del próxim Febrer, hora de las 10 del dematí y local del Banch, pera la celebració de la Junta general ordinaria, que prevé l' article 17 dels Estatuts socials.

Los senyors accionistas que hi desitjin conecorrer, podrán efectuar lo dipòsit de 20 accions, á lo menos, que se exigeix en lo article 16, durant los dias feyners del 10 al 15 abdos inclusius, del citat mes, de 4 á 5 de la tarde.

Y en cumpliment de lo establert per los articles 12 y 29 del Reglament general, se expedeix la present convocatoria pera coneixement dels interessats.

Sabadell 20 de Janer de 1895.—Lo President, *Antoni Oliver*.—P. A. de J. de G., *Joseph Cirera*, Secretari.

Imprempta y Encuadernacions de Pere Tugas, Carrer de Calderon, 36.—SABADELL